

Prikaz knjige¹:

Savić, Svenka, Veronika Mitro, Sara Savić, Marijana Čanak (2008), *Životne priče žena: A što ću ti ja jedna pričat*, Ženske studije i istraživanja i Futura publikacije, Novi Sad, 2008, 590 str.

Knjiga *Životne priče žena „A što ću ti ja jedna pričat...“* pojavila se kao poslednja u nizu sa projekta *Životne priče žena u Vojvodini* koji u kontinuitetu postoji u Udruženju građana Ženske studija i istraživanja u Novom Sadu (koordinira prof. dr Svenka Savić) i ovom knjigom obeležava deset godina postojanja.

Termin životna priča (oral history) ukazuje na metod koji je primenjen u prikupljanju biografija, tačnije ispovesti žena o sopstenom životu (detinjstvo, mladost, udaja, posao, porodica, deca, starost...). Ukupno je 47 takvih priča žena u ovoj knjizi i to: one koje su se doselile u Vojvodinu u procesima kolonizacije neposredno posle Drugog svetskog rata, one koje su u Srbiju i Vojvodinu dolazile nakon 1990. sa prostora ratom zahvaćenih područja i rastakanja Jugoslavije u procesima rasejanja i izbeglištva, odnosno žene iz različitih nacionalnih zajednica u Vojvodini koje su svoj životni vek provele u Vojvodini u suživotu sa drugima, posebno fokusirane na nekoliko prelomnih događaja kao što su: otkup žita (1946), ili odvođenje ljudi na Goli otok (1947), ili bombardovanja krajem devedesetih godina (1999).

Istraživačko je pitanje u ovom projektu: kako se postepeno formira multikulturalna zajednica Vojvodine i kakav je doprinos žena u tome tokom 20. veka (str. 5). Kroz ličnu ispovest žene prikazuju istorijske događaje na mnogo načina, u zavisnosti od uticaja na njihovu sudbinu. Dok su jedne imale mnogo šanse u novom, socijalističkom poretku, one druge, iz građanskog društva, tu mogućnost ne potvrđuju i o tome detaljno pripovedaju.

Životne priče su izložene u 7 dekada, počevši od starijih žena rođenih u dekadi 1910-1920 (kada se Jugoslavija tek formirala) do poslednje dekade u 20. veku kada je postepeno nestajala.

Njima prethodi Predgovor u kojem koordinatorka projekta prof. dr Svenka Savić (pod naslovom *Kako smo radile?*) objašnjava način na koji je projekat formiran, način na koji su saradnice obrazovane za ovaj metod na projektu na kojem su tokom deset godina sarađivale; objavljenim knjigama kao materijalnom svedočanstvu o sećanjima žena, i bogatoj digitalizovanoj datoteci podataka spremnoj za dalja istraživanja. Sledi tekst Marijane Čanak (*Sećanja žena: elementi literarnosti i pokušaj žanrovskog određenja*) koja sećanja žena posmatra kao pretakanje različitih literarnih žanrova u zametku i beleži postupke literarizacije u ličnim ispovestima (str. 13-14) kako bi pokazala da nema jasne razlike između lične ispovesti (kao neumetničkog žanra) i različitih umetničkih formi koje one u svojim ispovestima koriste.

Vreme i prostor objedinjuju sadržaje ličnih ispovesti žena, a kao izrazita razlika je nivo njihovog obrazovanja: dok većina nije imala podršku sredine za dalje školovanje, one odrasle u socijalizmu iskoristile su svoje mogućnosti. Žene svedoče i o individualnim podrškama: majke, oce, rođaka, neke druge osobe. Primeri za takva dalja istraživanja su žene rođenje u dekadi 1940-1949. koje uglavnom potiču iz gradske sredine i iz porodica od kojih imaju podršku za obrazovanje te su postigle izuzetne uspehe u nauci, politici, umetnosti ili nekoj drugoj javnoj delatnosti. Sve svedoče da je preimućnostvo bilo obrazovati se u socijalističkom sistemu koji je nudio čitav niz izjednačavanja u javnoj sferi: po polu, po imovinskom stanju, po drugim odrednicama (nacionalnoj ili nekoj drugoj).

¹ Prikaz predatu u časopis *Misao*, marta 2009.

Ove podatke jasno sagledavamo ako ih poredimo sa podacima iz predhodne dekade (žene rođene od 1930-1939): žene iz siromašnijih sredina mahom su ostale neškolvane ili su imale samo priliku da pohađaju školu koliko je bilo dovoljno (ili obavezno) da nauče da čitaju i pišu. Neke navode da je rat prekinuo njihovo redovno školovanje. Neke su u miru pohađale večernje kurseve, a neke, usled brojnosti obaveza koje nosi brak i porodica, nisu imale ni tu mogućnost. Loše imovinsko stanje, udaljenost škole od mesta življenja, nerazumevanje članova porodice, zajednice i društva, okrnjena porodica, rat... razlozi su za sprečavanje njihovog razvoja kroz institucije školstva.

U pričama mlađih žena (rođenih u dekadi 1950-1959) konstatuje se proces i političkog omoćavanja, ali i teškoća sa kojima se žene susreću kada odluče da se uključe u više sfere političkog uticaja kao što je ulazak u parlament, prihvatanje pozicije predsednice opštine, ili rektorskih obaveza).

Knjiga *Životne priče žena: A što ću ti ja jedna pričat...* otvara mnoga značajna pitanja koja će, verujem, u budućnosti zaokupljati pažnju onih koji ovaj isti materijal mogu koristiti na različite načine.

1. Na koji način se formira istraživački kadar u nauci? Na kraju knjige dati su podaci svih saradnica i saradnika na projektu tokom deset godina – preko 70 osoba je saradivalo i prikupilo ukupno 172 životne priče u bazu podataka, a posao se nastavlja još prikupljanjem životnih priča Rumunki u Vojvodini u 2009. godini. To je, koliko znamo, najveći broj saradnika na jednom projektu kod nas, kada su pitanju teme posvećene ženama, najveći takav projekat u Jugoistočnoj Evropi danas.

2. Na osnovu ličnih priča ovih žena, njihovom svedočenju o dijalogu sa drugim ženama u okruženju, doznajemo o postepenom formiranju multikulturalne zajednice Vojvodine. Doprinos žena je u tome nezaobilazan, ali do sada nije nigde jasno istaknut, niti se o tome detaljnije istraživalo kao ženskom fenomenu, pa su podaci izneti u ovoj knjizi, ali i u drugim knjigama izdatim sa ovog projekta, nezaobilazni. Da su podaci važni svedoči i činjenica da je ovaj dugoročni projekat uključen od strane Ministarstva kulture Republike Srbije u finansiranje u 2009. godini kao jedan od onih koji afirmišu kulturu dijaloga i dijalog kroz kulture kod nas.

Radica Đukanović

